

2016 -2017

Studiegids

**Postinitiële hbo-masteropleiding
leraar HVO en Levensbeschouwing (HL)**

.....

2016-2017

Studiegids

**Postinitiële hbo-masteropleiding
leraar HVO en Levensbeschouwing (HL)**

COLOFON

Uitgave van: Stichting HVO
Titel: Studiegids 2016-2017
Postinitiële hbo-masteropleiding leraar HVO en Levensbeschouwing (HL)
Vormgeving: MOOZ grafisch ontwerp
Fotografie: Shutterstock
Print: ZetPrint, Naarden

1. Inleiding

Doelstellingen

De masteropleiding leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing (HL) is een postinitiële hbo-opleiding die gevoed wordt door het humanisme, stimuleert tot maatschappelijke betrokkenheid en een sterke relatie heeft met de beroepspraktijk. Centrum voor Humanistische Vorming en de docenten van de lerarenopleiding Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing stimuleren de ontwikkeling van beroepsbekwame docenten, die een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van leerlingen en studenten aan wie zij lesgeven en die zij begeleiden.

De lerarenopleiding Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing heeft dit als volgt samengevat:

1. De afgestudeerde is in staat om, vanuit humanistische uitgangspunten, leerlingen zodanig te onderwijzen, dat zij in toenemende mate in staat zijn tot sociale levenskunst. Dit houdt in dat zij in staat zijn zin en vorm te geven aan hun eigen leven en dat van anderen. Om dit doel te bereiken leert de afgestudeerde de leerlingen op een kritische en creatieve manier om te gaan met vragen die betrekking hebben op normen en waarden en stimuleert de afgestudeerde zijn¹ leerlingen tot zelfstandig oordelen en handelen.
2. De afgestudeerde is in staat om leerlingen vanuit humanistische uitgangspunten zodanig te onderwijzen, dat zij in staat zijn tot een kritisch-democratisch wereldburgerschap. Dit burgerschap kenmerkt zich door verbondenheid, autonomie en sociale betrokkenheid. Dit houdt in dat zij als betrokken wereldburgers een bewuste bijdrage leveren aan het duurzaam (samen)leven op aarde. Om dit doel te bereiken leert de afgestudeerde zijn leerlingen op een kritische en creatieve manier een persoonlijke levens- en wereldbeschouwing te vormen en zich positief te verhouden tot andere levensbeschouwingen.
3. De afgestudeerde is in staat onderwijs te verzorgen in het vakgebied HVO en Levensbeschouwing in het voortgezet onderwijs en de eigen professionaliteit inhoudelijk en pedagogisch-didactisch verder te ontwikkelen. Het ontwikkelen van een visie op het vak en beroep van

1 Overal waar in deze publicatie 'zijn' en 'hij' staat, wordt resp. 'zijn/haar' en 'hij/zij' bedoeld.

3. Identiteitsontwikkeling en burgerschapsvorming

Ieder mens ontwikkelt een eigen persoonlijke levensbeschouwelijke identiteit. Deze zienswijze is niet alleen humanistisch maar wordt ook ondersteund door psychologische theorieën over het ontwikkelen van narratieven en door sociaal-constructivistische theorieën over leren en identiteitsontwikkeling. Docenten HL moeten kennis hebben van processen van identiteitsontwikkeling en inzicht hebben in de manier waarop zij hun leerlingen hierbij kunnen begeleiden. Docenten HL dienen met andere woorden competent te zijn in het kunnen begeleiden van individuele, dialogische en reflectieve processen van identiteitsontwikkeling.

Tegenwoordig worden alle middelbare scholen geacht een bijdrage te leveren aan burgerschapsvorming. Onderwijs bereidt jongeren altijd voor op het leveren van een bijdrage aan de maatschappij, maar sinds een aantal jaren krijgt deze pedagogische taak van het onderwijs expliciete aandacht. Burgerschapsvorming is daarbij verweven met identiteitsontwikkeling en met levensbeschouwelijke ontwikkeling: in theorie, in onderwijspraktijken en in leerprocessen. Burgerschapsvorming vanuit humanistisch perspectief is gericht op het verbinden van autonomie en sociale betrokkenheid en het ontwikkelen van wat John Dewey noemt een democratische levensstijl.² Burgerschapsvorming tracht betrokken burgerschap te stimuleren op verschillende niveaus: op interpersoonlijk niveau, op het niveau tussen gemeenschappen, op nationaal niveau en op wereldniveau.

Pedagogisch-didactische uitwerking van doelstellingen en benodigde kennis

Humanistische vorming heeft als voornaamste doel het zelfstandig denken en handelen van leerlingen te stimuleren en hen tegelijkertijd voor te bereiden op een vreedzame deelname aan het democratisch samenleven. De centrale waarden van het humanisme, autonomie en verbondenheid, zijn hierbij richtinggevend. In de opleiding liggen humanistische waarden ook ten grondslag aan de vormgeving van het onderwijs. Dit onderwijs richt zich op de student als betekenisgever. De persoon van de student is dus een

² De Amerikaanse pedagoog en filosoof John Dewey omschreef deze grondhouding in *Democracy and Education. An introduction to the philosophy of education* (1916) als 'democracy as a way of life'.

Het humanistische perspectief in het pedagogisch-didactische gebied komt vooral tot uitdrukking in het in samenhang ontwikkelen van autonomie en sociale betrokkenheid. Dit betekent aandacht voor persoonlijke zingeving en empowerment, het ontwikkelen van het gericht zijn op elkaar en het op dialogische, reflectieve en verbindende wijze leren.

Een competentiebalans maakt deel uit van de toelatingsvoorwaarden. Indien nodig dient er een toelatingsopdracht gemaakt te worden. Deze opdracht is afhankelijk van geconstateerde deficiënties:

- a. Indien een student op basis van zijn diploma's en curriculum vitae niet kan aantonen over voldoende kennis op het gebied van Humanistiek op bachelorniveau leraar HL te beschikken, dient een tentamen op bachelorniveau leraar HL te worden afgelegd. Voor het tentamen dient minimaal een cijfer 6 te worden behaald.
- b. Indien een student op basis van zijn diploma's en curriculum vitae niet kan aantonen over voldoende kennis op het gebied van Pedagogiek op bachelorniveau leraar HL te beschikken, dient een tentamen op bachelorniveau leraar HL te worden afgelegd. Voor het tentamen dient minimaal een cijfer 6 te worden behaald.
- c. Indien een student op basis van zijn diploma's en curriculum vitae niet kan aantonen over voldoende kennis op het gebied van Levensbeschouwing op bachelorniveau leraar HL te beschikken, dient een tentamen op bachelorniveau leraar HL te worden afgelegd. Voor het tentamen dient minimaal een cijfer 6 te worden behaald.
- d. Indien een student op basis van zijn diploma's en curriculum vitae niet kan aantonen over voldoende kennis op het gebied van het werkveld leraar HL op bachelorniveau te beschikken, dient een tentamen op bachelorniveau leraar HL te worden afgelegd. Voor het tentamen dient minimaal een cijfer 6 te worden behaald.

Vrijstellingen

- a. Indien een student op basis van zijn diploma's en curriculum vitae kan aantonen over voldoende kennis op het gebied van Humanistiek op masterniveau leraar HL te beschikken, kan op advies van de examinerator van het onderwijsonderdeel Humanistiek, levensbeschouwing en ethiek vrijstelling worden verleend voor dit onderdeel.
- b. Indien een student op basis van zijn diploma's en curriculum vitae kan aantonen over voldoende kennis op het gebied van Levensbeschouwing op masterniveau leraar HL te beschikken, kan op advies van de examinerator van het onderwijsonderdeel Humanistiek, levensbeschouwing en ethiek vrijstelling worden verleend voor dit onderdeel.
- c. Indien een student op basis van zijn diploma's en curriculum vitae kan aantonen over voldoende kennis op het gebied van Ethiek op masterniveau leraar HL te beschikken, kan op advies van de examinerator van het onderwijsonderdeel Humanistiek, levensbeschouwing en ethiek vrijstelling worden verleend voor dit onderdeel.

Samenwerking

Met de Universiteit voor Humanistiek: uitwisseling docenten, collegeruimten en studentvoorzieningen.

Status opleiding

De postinitiële hbo-masteropleiding leraar HVO en Levensbeschouwing (HL) is een vrij nieuwe opleiding, die erkend wordt door het Humanistisch Verbond (HV) als officiële vertegenwoordiger van het levensbeschouwelijke humanisme in Nederland. Daarnaast is de opleiding sinds november 2010 geaccrediteerd en geregistreerd in het CROHO-register.

Start opleiding

Vrijdag 9 september 2016.

Beroepsmogelijkheden

Leraar HVO en Levensbeschouwing in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs.

Verdere opleidingsmogelijkheden

Indien je de masteropleiding hebt afgerond en ook graag een bevoegdheid wilt halen om HVO te geven in het openbaar basisonderwijs, kun je doorstromen naar de post-hbo-opleiding HVO voor het basisonderwijs. Deze opleiding duurt een jaar en bevat 20 contactdagen. Het aantal EC's bedraagt 23. Voor het vakgebied Humanistiek krijg je een vrijstelling. Didactiek neemt een centrale plaats in in het curriculum. Je leert zelf lessen HVO te ontwerpen met behulp van de methodiek van het HVO. Daarnaast verzorg je 30 stagelessen HVO in het basisonderwijs.

Locatie en tijden

De colleges vinden plaats in het gebouw van de Universiteit voor Humanistiek, Kromme Nieuwegracht 29 te Utrecht. De collegetijden zijn vrijdag van 10.00 tot 16.30 uur, tenzij met de docent andere tijden worden afgesproken.

Competenties van leraren HVO en Levensbeschouwing (HL)

Volgens de Wet BIO (Wet op de beroepen in het onderwijs) moeten leraren HVO en Levensbeschouwing (HL) de onderstaande competenties voldoende beheersen.

Competentieoverzicht

Elke beroepscompetentie van de masteropleiding Leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing (HL) wordt gekoppeld aan noodzakelijk(e) kennis en inzicht, toepassing van kennis en inzicht, communicatie en oordeelsvorming. Ook de leervaardigheden worden ontwikkeld gedurende de gehele opleiding. Het hierna gepresenteerde overzicht laat zien waar in het curriculum met name aandacht geschonken wordt aan kennis en inzicht, et cetera. Elke competentie wordt in principe op het niveau van gevorderd afgerond indien het betreffende onderwijsonderdeel met een voldoende wordt beoordeeld.

Competenties	1	2	3	4	5	6	7
Dublin-descriptoren							
<p><i>Kennis en inzicht</i></p> <p>Heeft aantoonbaar kennis en inzicht die gebaseerd zijn op de kennis en het inzicht op het niveau van bachelor, en die deze overtreffen en/of verdiepen, alsmede een basis of een kans bieden om een originele bijdrage te leveren aan het ontwikkelen en/of toepassen van ideeën, vaak in onderzoeksverband.</p>		X	X				X
<p><i>Toepassen kennis en inzicht</i></p> <p>Is in staat om kennis en inzicht en probleemoplossende vermogens toe te passen in nieuwe of onbekende omstandigheden binnen een bredere (of multidisciplinaire) context die gerelateerd is aan het vakgebied; is in staat om kennis te integreren en met complexe materie om te gaan.</p>	X	X	X		X	X	
<p><i>Communicatie</i></p> <p>Is in staat om oordelen te formuleren op grond van onvolledige of beperkte informatie en daarbij rekening te houden met sociaal-maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden, die zijn verbonden aan het toepassen van de eigen kennis en oordelen.</p>	X			X	X	X	X
<p><i>Oordeelsvorming</i></p> <p>Is in staat om conclusies, alsmede de kennis, motieven en overwegingen die hieraan ten grondslag liggen, duidelijk en ondubbelzinnig over te brengen op een publiek van specialisten of niet-specialisten.</p>	X			X			X
<p><i>Leervaardigheden</i></p> <p>Bezit de leervaardigheden die hem of haar in staat stellen een vervolgstudie aan te gaan met een grotendeels zelfgestuurd of autonoom karakter.</p>							X

Competenties postinitiële hbo-masteropleiding (HL)

1. Interpersoonlijk competent

- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om op basis van de humanistische uitgangspunten een prettig leef- en werkklimaat te creëren en vast te houden.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om op basis van de humanistische uitgangspunten een vriendelijke en coöperatieve sfeer te creëren en vast te houden, waarbij er sprake is van een open dialoog tussen alle gesprekspartners (leerlingen en de docent).
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing bevordert het zelfstandig kunnen oordelen en handelen van de leerlingen, onder andere door de leerlingen te ondersteunen bij het vormgeven aan hun eigen leven en dat van anderen.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing zoekt elke les opnieuw naar een goede balans tussen leiden en begeleiden, sturen en volgen, confronteren en verzoenen, en corrigeren en stimuleren.

2. Pedagogisch competent

- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om op basis van de humanistische uitgangspunten de leerlingen te ondersteunen bij het zin en vormgeven aan hun eigen leven, onder andere door het zelfstandig en verantwoordelijk kunnen oordelen en handelen van de leerlingen te stimuleren.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om de leerlingen te ondersteunen bij het vormen van een goed beeld van hun ambities en mogelijkheden.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om een veilige leer- en werkomgeving te creëren, waarin de leerlingen houvast en structuur wordt geboden om op een kritische en creatieve manier te kunnen omgaan met de keuzes die zij moeten maken.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in

staat om de leerlingen te ondersteunen bij het zin en vormgeven aan hun eigen leven en dat van anderen, waarbij de leerlingen:

- weten dat ze erbij horen, welkom zijn en gewaardeerd worden;
- op een respectvolle manier met elkaar omgaan en uitgedaagd worden om verantwoordelijkheid voor elkaar te nemen;
- initiatieven kunnen nemen en zelfstandig kunnen werken.

3. Vakinhoudelijk en didactisch competent

- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om de leerlingen te helpen op een kritische en creatieve manier een persoonlijke levens- en wereldbeschouwing te vormen.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om op basis van de humanistische uitgangspunten de leerlingen te helpen zich de leerinhouden van een bepaald vak(gebied) eigen te maken en vertrouwd te raken met de manier waarop die in het dagelijks leven en in het werk gebruikt worden.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing introduceert zijn leerlingen in de kennis, principes, onderzoekswijzen en toepassingen van de wetenschappelijke discipline(s) waaraan het schoolvak gerelateerd is.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing creëert een krachtige leeromgeving waarbij het leren in verband wordt gebracht met realistische en voor de leerlingen relevante toepassingen van kennis in beroep, verdere studie en maatschappij.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om de leerinhouden en ook zijn doen en laten af te stemmen op de leerlingen en rekening te houden met de uniciteit en verscheidenheid van de leerlingen.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing bepaalt met de leerling diens (individuele) leertraject, motiveert de leerlingen voor hun leer- en werktaken, daagt hen uit om hieraan zo optimaal mogelijk vorm te geven en helpt hen om deze taken met succes af te ronden.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing bevordert de zelfstandigheid van de leerlingen, onder andere door hen met en van elkaar te laten leren en met elkaar te laten werken.

4. Organisatorisch competent

- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om op een verantwoordelijke en duurzame wijze zorg te dragen voor organisatorische zaken die samenhangen met zijn onderwijs en het leerproces van de leerlingen.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing ziet erop toe dat de leerlingen een ordelijke en taakgerichte omgeving treffen.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing zorgt ervoor dat de leerlingen weten waar ze aan toe zijn en welke ruimte ze hebben voor eigen initiatief, het nemen van verantwoordelijkheid en het bewust maken van keuzes, en dat de leerlingen weten wat ze moeten (of kunnen) doen, en hoe en met welk doel ze dat moeten (of kunnen) doen.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om kleinschalig praktijkonderzoek te verrichten op het gebied van onderwijspraktijken.

5. Competent in het samenwerken met collega's

- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om ervoor te zorgen dat zijn werk en dat van zijn collega's in de school goed op elkaar zijn afgestemd. Hij draagt bij aan het goed functioneren van zijn schoolorganisatie.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing draagt vanuit humanistische uitgangspunten bij aan een pedagogisch en didactisch klimaat op zijn school, waarin collega's op een betrokken manier een bijdrage leveren aan het onderling samenwerken en aan een goede, duurzame schoolorganisatie.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat tot goed communiceren en samenwerken met collega's, levert een constructieve bijdrage aan vergaderingen, andere vormen van schooloverleg en aan de werkzaamheden die moeten worden uitgevoerd om de school goed te laten functioneren, en daarmee aan de (duurzame) ontwikkeling en verbetering van zijn school.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat adviezen op te stellen voor onderwijsverbetering en schoolontwikkeling.

6. Competent in het samenwerken met de omgeving

- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing draagt vanuit humanistische uitgangspunten zorg voor het onderhouden van contacten met de ouders of verzorgers van de leerlingen en met collega's van instellingen waarmee zijn school voor het onderwijs en de leerlingenzorg samenwerkt, en waarbij sprake is van open dialoog tussen alle gesprekspartners.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om vanuit zijn normatieve professionaliteit zijn (professionele) handelen en dat van anderen buiten de school goed op elkaar af te stemmen.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing maakt zelfstandig, verantwoordelijk en op doeltreffende wijze gebruik van het professionele netwerk van de school voor wat betreft de opleiding van de leerlingen of de zorg voor de leerlingen.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is in staat om op verantwoordelijke en zorgvuldige wijze om te gaan met de contacten, die hij namens de school onderhoudt met de omgeving van de school.

7. Competent in reflectie en ontwikkeling

- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing is competent in reflectie en ontwikkeling, zodat hij in staat is zich voortdurend verder te ontwikkelen en te professionaliseren.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing gaat op basis van humanistische uitgangspunten op een kritische en creatieve manier om met vragen die betrekking hebben op normen en waarden wat betreft zijn beroepsuitoefening, waarbij hij regelmatig nadenkt over zijn beroepsopvattingen en professionele bekwaamheid.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing kan zelfstandig oordelen en handelen waarbij hij onder andere ernaar streeft zijn beroepsuitoefening bij de tijd te houden en te verbeteren.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing weet goed wat hij belangrijk vindt in zijn leraarschap en van welke waarden, normen en onderwijskundige opvattingen hij uitgaat.

- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing heeft een goed beeld van zijn eigen competenties, zijn sterke en zwakke kanten, werkt op een planmatige manier aan zijn verdere ontwikkeling, stemt zijn eigen ontwikkeling af op het beleid van zijn school en benut de kansen die de school biedt om zich verder te ontwikkelen.
- De leraar Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing beschikt over een onderzoekende houding en weet deze te onderhouden.

bovenbouw vo herkennen.

- Studenten hebben diepgaande kennis van inhoudelijke ontwikkelingen binnen het georganiseerde humanisme in Nederland.
- Studenten zijn in staat te reflecteren op de eigen professionele ontwikkeling.
- Studenten hebben diepgaande kennis van hedendaagse ethische stromingen.
- Studenten zijn in staat een les over een levensbeschouwelijk thema uit te voeren.

Inhoud

- Kennismaken met het humanistische gedachtegoed, de ontwikkeling ervan in de loop der geschiedenis en de huidige visies op humanisme.
- Kennismaken met andere levensbeschouwingen, zoals het jodendom, het christendom, de islam, het hindoeïsme en het boeddhisme, en de relatie daarvan tot het humanisme.
- Inzicht verwerven in het eigen levensbeschouwelijk zingevingskader en waarden- en normenbesef.
- Kennismaken met een aantal ethische theorieën en vormingsmodellen.
- Vaardigheden opdoen op het gebied van begeleiding van discussies en presentatie van lesstof.
- Deze verworven kennis, vaardigheden en inzichten leren te relateren aan de onderwijspraktijk.

Werkvormen

Werkcollege, hoorcollege, literatuurstudie, simulatielessen, excursies en praktijkopdrachten.

Tijdens de bijeenkomsten wordt gewerkt volgens het dubbele-bodemprincipe, dat wil zeggen dat de gepraktiseerde didactiek model staat voor de wijze waarop in lessen HVO en Levensbeschouwing gewerkt kan worden. Er wordt een verscheidenheid aan didactische werkvormen toegepast en de didactische aanpak zal telkens transparant worden gemaakt. Tijdens de contacturen neemt het leren van en met elkaar een belangrijke plaats in.

Beoordelingsvorm

Tijdens de contacturen is ieders inhoudelijke en procesmatige inbreng een belangrijke voorwaarde voor het leren. In principe geldt dan ook een deelnameverplichting voor de geroosterde contacturen. Bij afwezigheid is, afhankelijk van de aard van het gemiste onderdeel, in overleg met de docent een vervangende opdracht mogelijk.

Doelstellingen

- Studenten zijn goed op de hoogte van communicatie- en omgangsvormen in de leefwereld van hun leerlingen.
- Studenten hebben kennis van en inzicht in de ontwikkelingspsychologie van leerlingen in de leeftijd van 14-18 jaar in het algemeen en de levensbeschouwelijke en morele ontwikkeling in het bijzonder.
- Studenten zijn vertrouwd met de leefwereld van hun leerlingen, hun basisbehoeften, hun verwachtingen, de culturele bepaaldheid daarvan, en weten hoe zij daarmee kunnen omgaan.
- Studenten zijn bekend met de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van tieners en jongvolwassenen, en met de problemen en belemmeringen die zich daarbij kunnen voordoen.
- Studenten zijn vertrouwd met de culturele bepaaldheid van verschillende opvoedingspraktijken, met name met betrekking tot de consequenties daarvan, voor het onderwijs en hun doen en laten als leraar.
- Studenten zijn bekend met verschillende onderwijs- en leertheorieën en met verschillende onderwijsarrangementen voor het voortgezet onderwijs, en weten hoe zij die in praktijk kunnen brengen.
- Studenten hebben kennis van processen van identiteitsvorming, zingeving en waardenontwikkeling bij tieners, adolescenten en volwassenen en van de culturele bepaaldheid daarvan, en weten welke consequenties zij hieraan moeten verbinden voor hun handelen.
- Studenten hebben kennis van de kerndoelen van het voortgezet onderwijs.
- Studenten hebben kennis van de (levensbeschouwelijke, pedagogische en didactische) identiteit van de school.
- Studenten hebben enige kennis van organisatie- en bestuursvormen voor scholen in het voortgezet onderwijs.
- Studenten zijn bekend met de leefwereld van ouders of verzorgers en met de culturele achtergronden van de leerlingen, en weten hoe zij daar rekening mee moeten houden in hun doen en laten als leraar.
- Studenten zijn op de hoogte van de onderwijspraktijk in andere scholen voor voortgezet onderwijs en van actuele ontwikkelingen op het gebied van inhouden, werkwijzen en organisatievormen in het voortgezet onderwijs.

Inhoud

Deze module biedt theoretisch en praktisch een introductie op educatie en educatieve activiteiten. De module concentreert zich op de activiteiten

Theoretische concepten van morele educatie en burgerschapsvorming

Aantal EC's:	7,5
Periode:	I
Dag en tijdstip:	vrijdag, van 9.30 tot 15.00 uur
Coördinator:	Yvonne Leeman
Examinator:	Yvonne Leeman
Docenten:	Yvonne Leeman, Martien Schreurs en Wiel Veugelers
Verdeling SBU:	30 contacturen en 180 zelfstudie-uren
Doelgroep:	HVO-studenten
Deelnemers:	maximaal 30
Voorkennis:	module Identiteitsontwikkeling en educatie

Doelstellingen

De leerdoelen van dit onderdeel zijn:

- Studenten hebben kennis over en inzicht in diverse theoretische perspectieven op morele educatie en burgerschapsvorming.
- Studenten kunnen verschillende theoretische perspectieven analyseren op hun bijdrage aan theorie en praktijk van zingeving en humanisering middels educatie.
- Studenten kunnen de diverse perspectieven vertalen naar mogelijkheden voor educatieve praktijken en het pedagogisch handelen van docenten en opleiders.
- Studenten hebben vaardigheid in het signaleren van actuele vraagstukken op het gebied van moraal en burgerschap in de samenleving.
- Studenten hebben inzicht in het begeleiden van een educatief groepsgesprek.

Inhoud

In dit onderdeel worden verschillende perspectieven op morele educatie en burgerschapsvorming bestudeerd en op het praktische niveau van schoolontwikkeling en lesontwerp uitgewerkt. Dit onderdeel laat de complexiteit van morele en burgerschapseducatie zien in haar verbondenheid met de actuele conditie van moraal en burgerschap in het samenleven en het onderwijs. Die complexiteit stelt uitzonderlijke eisen aan leraren.

De module biedt academische en beroepsvorming in humanistisch perspectief. De academische vorming is gericht op interdisciplinariteit (pedagogisch,

Coördinator:	Barbara Schelberg
Examinator:	Barbara Schelberg
Docenten:	Marco Otten en Barbara Schelberg
Verdeling SBU:	30 contacturen en 138 zelfstudie-uren
Doelgroep:	HVO-studenten
Deelnemers:	maximaal 30

Doelstellingen

- Studenten hebben kennis van verschillende leerstijlen.
- Studenten hebben kennis van (onderzoeksmatig) ontwerpen van onderwijs, didactieken en didactische leermiddelen, waaronder ICT.
- Studenten kunnen afwisselende werkvormen en media toepassen die aansluiten bij verschillende leerstijlen van leerlingen.
- Studenten kunnen gevarieerde leeractiviteiten ontwerpen/kiezen die voor de leerlingen uitvoerbaar zijn, waaruit zij eventueel kunnen kiezen en die hen aanzetten tot zelfwerkzaamheid.
- Studenten kunnen bestaande levensbeschouwelijke methoden vakinhoudelijk en didactisch beoordelen op grond van humanistische uitgangspunten.
- Studenten kunnen heldere instructies en uitleg geven.
- Studenten zijn op een praktisch niveau op de hoogte van communicatietheorieën, groepsdynamica en interculturele communicatie, en studenten kennen vooral ook de implicaties daarvan voor hun eigen doen en laten.
- Studenten zijn in staat een goede balans te vinden tussen leiden en begeleiden, sturen en volgen, confronteren en verzoenen, en corrigeren en stimuleren.
- Studenten zijn bekend met die aspecten van (groeps- of) klassenmanagement die voor hun vorm van onderwijs relevant zijn.

Inhoud

Dit onderdeel is gericht op het kunnen ontwerpen, uitvoeren en evalueren van onderwijs op het gebied van levensbeschouwing, burgerschapsvorming en andere op sociale, morele en identiteitsontwikkeling gerichte educatieve activiteiten in de bovenbouw van het havo en vwo.

Thema's die aan bod komen, zijn het formuleren van leerdoelen, leerstijlen,

leertheorieën, didactische werkvormen, lesmethoden voor het vak HVO en Levensbeschouwing, groepsdynamica, klassenmanagement en toetsen en beoordelen.

Werkvormen

Werkcollege, didactisch practicum, workshops, simulatielessen en literatuurstudie.

Beoordelingsvormen

Dossier, simulatieles en lessenserie.

Verplichte literatuur

- Ebbens, S. en Ettehoven, S., *Effectief leren. Basisboek*. Groningen, Wolters Noordhoff, 2013, 3e druk, ISBN 978-90-01-81544-8
- Kallenberg, T. e.a. (2014) *Leren (en) doceren in het hoger onderwijs*. Den Haag: Boom/Lemma, 3e druk, ISBN 978-94-6236-417-2.
- Teitler, P. (2013) *Lessen in orde. Handboek voor de onderwijspraktijk*. Bussum: Coutinho, 2e druk, ISBN 9789046903544.
- Centrum voor Humanistische Vorming: Brede Vormingslijst (2014). In te zien via <http://hvo.nl/bredevormingslijst>
- Reader *Praktische didactische vaardigheden*.

Door de praktijk gestuurd

Aantal EC's:	6
Periode:	II (jaarlijks)
Dag en tijdstip:	vrijdag, van 10.00 tot 16.30 uur
Coördinator:	Barbara Schelberg
Examinator:	Barbara Schelberg
Docenten:	Barbara Schelberg en gastdocenten
Verdeling SBU:	30 contacturen en 138 zelfstudie-uren
Doelgroep:	HVO-studenten
Deelnemers:	maximaal 30
Voorkennis:	eerste jaar postinitiële hbo-masteropleiding HVO en Levensbeschouwing (HL). Daarnaast dienen studenten stage te lopen om deze module te mogen volgen.

Doelstellingen

- Studenten zijn vertrouwd met hoe leerlingen leren, wat hun leerbehoeften zijn en welke problemen zich daarbij kunnen voordoen, en zij weten hoe zij daarmee om kunnen gaan.
- Studenten kennen de effecten op leerlingen van verschillende vormen van leidinggeven (autoritair, democratisch of laissez-faire).
- Studenten zijn op een praktisch niveau op de hoogte van communicatietheorieën, groepsdynamica en interculturele communicatie, en kennen vooral ook de implicaties daarvan voor hun eigen doen en laten.
- Studenten kunnen de dialoog stimuleren en waarderen (competentie 3).
- Studenten kunnen (actuele) maatschappelijke thema's en ontwikkelingen op het gebied van wereldburgerschap (bijvoorbeeld mensenrechten, duurzaamheid, noord-zuidverhoudingen) uitwerken in lessen.
- Studenten kunnen het vak HVO en Levensbeschouwing en hun invulling van het vak op een passende manier presenteren aan verschillende partijen (leerlingen, ouders, collega's en schooldirectie).
- Studenten kunnen op een professionele wijze omgaan met eigen emoties en die van de leerlingen.
- Studenten zijn in staat te reflecteren op hun eigen professionele ontwikkeling.
- Studenten kunnen op basis van diepgaande kennis van intervisiemethoden een constructieve bijdrage leveren aan intervisiebijeenkomsten.
- Studenten kunnen collegiale consultatie en intervisie geven en ontvangen.

Stage

Aantal EC's:	15
Periode:	I t/m IV
Studielast:	totaal 420 uur, waarvan 80 uur zelfstandig onderwijs verzorgen
Coördinator:	Marco Otten
Examinator:	Marco Otten
Docenten:	Marco Otten, Barbara Schelberg en andere onderwijskundig medewerkers Centrum HVO
Verdeling SBU:	voor één uur gegeven onderwijs mogen drie stage-uren worden geteld. Naast het geven van onderwijs zijn een aantal andere activiteiten op de stageplek verplicht
Doelgroep:	UvH-studenten (specialisatie) en HVO-studenten
Deelnemers:	maximaal 30
Voorkennis:	afgerond eerste jaar hbo-master lerarenopleiding HVO en Levensbeschouwing

Doelstellingen

- Het doel van de stage is dat de studenten zich op alle zeven competenties zodanig kunnen ontwikkelen dat zij in het geheel startbekwaam zijn om zelfstandig lessen Levensbeschouwing/HVO te kunnen verzorgen.
- Studenten kunnen zich door middel van meelopen en het zelfstandig verzorgen van onderwijs, ontwikkelen op het gebied van de interpersoonlijke, pedagogische, vakinhoudelijk-didactische en organisatorische competenties.
- Studenten kunnen zich in de onderwijspraktijk bekwamen in de competenties samenwerken met collega's en samenwerken met de omgeving.
- Studenten kunnen door middel van het maken van een stagewerkplan, het bijhouden van het stagedossier en de reflectie op de gestelde leerdoelen werken aan de reflectieve competentie.

Werkvorm

Stagepraktijk in combinatie met het samenstellen van een stagedossier.

Beoordelingsvormen

Het cijfer komt tot stand door een beoordeling op:

- de stagepraktijk;
- het stagedossier waarin per competentie voldoende bewijsstukken zijn verzameld;
- de behaalde resultaten wat betreft de leerdoelen en de wijze van reflectie daarop.

De stagedocent laat bij de beoordeling het advies van de werkbegeleider sterk meewegen.

Literatuur

- Stagebrochure *Postinitiële hbo-masteropleiding leraar HVO en Levensbeschouwing (HL)*.

Praktijkonderzoek

Aantal EC's:	6
Periode:	periode III
Dag en tijdstip:	vrijdag, van 9.30 tot 12.00 uur
Coördinator:	Wiel Veugeliers
Docenten:	Eveline Oostdijk en Wiel Veugeliers
Verdeling SBU:	20 contacturen en 148 zelfstudie-uren
Doelgroep:	HVO-studenten
Deelnemers:	maximaal 15
Voorkennis:	afgerond eerste jaar hbo-masteropleiding HVO en Levensbeschouwing (HL)

Doelstellingen

De doelstellingen van de module Praktijkonderzoek zijn:

- Studenten kunnen kleinschalig praktijkonderzoek verrichten op het gebied van levensbeschouwelijke onderwijspraktijken (organisatorisch competent).
- Studenten kunnen op correcte wijze een onderzoeksrapport schrijven (organisatorisch competent).
- Studenten kunnen voor hun onderzoek relevante literatuur zoeken, bestuderen en verwerken (organisatorisch competent).

- Studenten zijn in staat adviezen op te stellen voor onderwijsverbetering en schoolontwikkeling (competent in samenwerken met collega's).
- Studenten kunnen kritisch reflecteren op het onderzoeksproces (competent in reflectie en ontwikkeling).
- Studenten kunnen benoemen hoe het doen van praktijkonderzoek kan bijdragen aan de professionalisering van educatieve professionals (competent in reflectie en ontwikkeling).

Inhoud

Deze module is gericht op het zelfstandig kunnen opzetten, uitvoeren en presenteren van een kleinschalig onderzoek in de praktijk van de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. Er is aandacht voor het opdoen van kennis met betrekking tot onderzoek, het leren van onderzoeksvaardigheden en het ontwikkelen van een kritische onderzoekshouding.

Werkvormen

Hoorcollege, werkcollege, literatuurstudie, mondelinge presentatie, thuisopdrachten en individuele begeleidingsgesprekken.

Beoordelingsvormen

Aanwezigheid, schriftelijk onderzoeksrapport en mondelinge presentatie van het onderzoek.

N.B. Het onderzoeksplan dient goedgekeurd te zijn door de docent en de coördinator van het vak, alvorens met het onderzoek gestart mag worden.

Verplichte literatuur

- Donk, C. van der en Laanen, B. van, *Praktijkonderzoek in de school*. Bussum, Coutinho, 2012.
- Reader *Praktijkonderzoek*.

Centrum Humanistische Vorming

Expertise in

- Humanistisch Vormingsonderwijs en Levensbeschouwing (HL)
- wereld- en levensbeschouwelijke vorming
- sociaal-emotionele, morele en democratische vorming
- waardenontwikkeling en waardenvolle communicatie
- bildung en brede vorming

Informatie

Telefoon: 030 2856856

E-mail: hvo@hvo.nl

Internet: www.hvo.nl

Postadres: Postbus 85475, 3508 AL Utrecht

Bezoekadres: Zwarte Woud 2, 3524 SJ Utrecht

www.hvo.nl

